

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 5 Sub. Code :

1	0	3	5	4
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	1
---	---	---	---

Bachelor of Arts (FYUP) 1st Semester

(2124)

HUMAN RIGHTS & DUTIES

Paper : Understanding Human Rights-I (In all Mediums)

HRDVAC

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 45

Note :— (1) Q. No. 1 is compulsory. Attempt any **FIVE** questions.
Each question carries 3 marks.

(2) Attempt **ONE** question from each unit. Each question carries 15 marks.

1. Attempt any **FIVE** questions :

- (i) Magna Carta is one of the early Human Rights documents.
Comment.
- (ii) Write a note on Human Rights Council.
- (iii) Write any three provisions made in UN Charter to promote Human Rights.
- (iv) Write three functions of National Commission for Women.
- (v) Mention the types of Fundamental Rights as given in the Indian Constitution.
- (vi) Write any three fundamental Rights of Indian Constitution that are also mentioned in the Covenant of Civil and Political Rights.
- (vii) Write a note on International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights.

- (viii) Write four features of Universal Declaration of Human Rights.
- (ix) Write a note on Third Generation of Human Rights.
- (x) Write a note on Protection of Human Rights Act, 1993.

UNIT-I

2. What are Human Rights ? Discuss its characteristics and significance.
3. Describe the composition, powers and functions of National Human Rights Commission in India.

UNIT-II

4. Discuss the classification of rights as mentioned in the Declaration of Human Rights.
5. What are the issues and concerns regarding the violation of Human Rights ? Why is it important to promote and defend Human Rights ?

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) प्र. सं. 1 अनिवार्य है। किन्हीं पांच प्रश्नों का उत्तर दीजिए।
प्रत्येक प्रश्न 3 अंक का है।

(2) प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न का उत्तर दीजिए। प्रत्येक प्रश्न 15 अंक का है।

1. किन्हीं पांच प्रश्नों के उत्तर दीजिए :
 - (i) मैग्ना कार्टा प्रारंभिक मानवाधिकार दस्तावेजों में से एक है। टिप्पणी करें।
 - (ii) मानवाधिकार परिषद पर एक नोट लिखें।
 - (iii) मानवाधिकारों को बढ़ावा देने के लिए संयुक्त राष्ट्र चार्टर में किए गए कोई तीन प्रावधान लिखिए।
 - (iv) राष्ट्रीय महिला आयोग के तीन कार्य लिखिए।
 - (v) भारतीय संविधान में दिए गए मौलिक अधिकारों के प्रकारों का उल्लेख करें।

- (vi) भारतीय संविधान के कोई तीन मौलिक अधिकार लिखिए जिनका उल्लेख नागरिक और राजनीतिक अधिकारों की संविदा में भी किया गया है।
- (vii) आर्थिक, सामाजिक और सांस्कृतिक अधिकारों पर अंतर्राष्ट्रीय अनुबंध पर एक नोट लिखें।
- (viii) मानवाधिकारों की सार्वभौम घोषणा की चार विशेषताएं लिखिए।
- (ix) मानवाधिकारों की तीसरी पीढ़ी पर एक नोट लिखें।
- (x) मानवाधिकार संरक्षण अधिनियम, 1993 पर एक नोट लिखें।

यूनिट-1

2. मानवाधिकार क्या है ? इसकी विशेषताओं एवं महत्व पर चर्चा करें।
3. भारत में राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग की संरचना, शक्तियों और कार्यों का वर्णन करें।

यूनिट-II

4. मानव अधिकारों की घोषणा में उल्लिखित अधिकारों के वर्गीकरण पर चर्चा करें।
5. मानवाधिकारों के उल्लंघन से संबंधित मुद्दे और चिंताएं क्या हैं ? मानवाधिकारों को बढ़ावा देना और उनकी रक्षा करना क्यों महत्वपूर्ण है ?

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

(2) ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 15 ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ :

- (i) ਮੈਗਨਾ ਕਾਰਟਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ।
- (ii) ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕੌਂਸਿਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
- (iii) ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਚਾਰਟਰ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿੰਨ ਉਪਬੰਧ ਲਿਖੋ।
- (iv) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹਿਲਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜ ਲਿਖੋ।

- (v) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।
- (vi) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਤਿੰਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਲਿਖੋ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ।
- (vii) ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
- (viii) ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।
- (ix) ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
- (x) ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ, 1993 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਯੂਨਿਟ-I

- 2. ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕੀ ਹਨ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- 3. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-II

- 4. ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- 5. ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਬਾਰੇ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ?